

Baba Basra Sources 25

חתם סופר מסכת בבא בתרא דף ח עמוד א

דעד כאן לא קפטרו רבנן אלא ממס וחומה שהם מצד גלות ישראל וכדמשמע מקרא כל קדושו בידך אבל שמירה כדרך שמלכות נשמרים ממלכיות אחרים גם ת"ח חייב כדמוכח ממדרכי דמייתי מירושלמי ושירי לישכה עיין שם וקשה הרי ת"ח נותנים מחצת השקל אע"כ חומות העיר ממלחמת מלכיות גם ת"ח חייבם וכן משמע מלשון פירש"י ד"ה רמא דשורא וכו' וק"ל:

מרדכי מסכת בבא בתרא פרק השותפין רמז תצ

על הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים שמסרבים על דעת הרבים ולא אבו שמוע ואני שמעתי שכתב רבינו שמעיה בשם רבינו יוסף ט"ע אין מעשין על הצדקה אפילו למצוה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך ושנינו כל מצוה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה ואין הדבר תלוי אלא בנדיבות [*הלב] ומדברי הרצאה עכ"ל ותלמידך חוכך [*ס"א הוכח] להחמיר מדתניא ל" יום [*לקופה] [*לתמחוי] שלשה חדשים [*לתמחוי] [*לקופה] ו' חדשים לכסות י"ב חדשים לפסי העיר ומדכייל כל הני בהדדי ש"מ דכי היכי דכופין לפסי העיר כייפין להו לכולהו ועוד מדגרסי' פרק נערה [*דף מט:] אבל אמיד כייפין ליה כי הא דרבא אכפייה לרב (אמי) [*נתן בר אמי] ואגבי מיניה ד' מאה זוזי לצדקה ולא משמע בדברים כההיא דפרק הכותב [דף פו.] ופרק הגוזל אכפייה רפרם לרב אשי ואפיק מיניה ועוד דפ"ק דב"ב [דף ח:] מייתי לה וה"ג ממשכנין לצדקה אפילו בע"ש והכתיב ופקדתי על כל לוחציו אלו גבאי צדקה ומשני הא דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ת' זוזי לצדקה ובתרווייהו גרסי' רבא ורב נתן בר אמי ולא תרי עובדי נינהו והתם לאו כפיית דברים בעלמא קאמר ודוחק לומר דהתם איירי דכבר נדר מעיקרא ולהכי אכפייה מדלא אידכר ליה תלמודא ומדגרסי' [*ב"ב דף ט'] (נעשו) [*עושון] אהדדי אין לי ראייה כדאמרי' מעלנא דידי עישוי נינהו ומלהסיע על קצתן נמי אין ראייה דהתם מדעת כולם היה כדפר"ת והכי מוכח [*ברייתא] דתנן רישא כופין וסיפא רשאין [ס"א דתנן רישא וסיפא כופין וברייתא רשאין] והשיב ר"י בר' אברהם ז"ל על הצדקה שפוסקין בני העיר ויש יחידים מסרבים וכתב רבינו יוסף דאין מעשין עליה משום דמתן שכרה בצדה יפה כתב אני לא ידעתי ושמתני בדברים כי עכשיו מצאתי גאון כדברי ולא כפירוש ר"י ז"ל דפי' רבא אכפייה לרב נתן בר אמי ממש ולא כפיית דברים משום דכתיב באותה מצוה לא תאמץ [*את לבבך מ"י] ולא תקפוץ את ירך [*אבל] כי נראה בעיני דהא דאין ב"ד של מטה מוזהרין עליה כשאר מצות עשה היינו לענין דאין לכפותו עד שיעשה שהיו מכין אותו עד שתצא נפשו כדאיתא בכתובות [*דפ"ו] והיינו אין מעשין שכתב בשם ר"י טוב עלם אבל מ"מ מוזהרין עליה ואין מוזהרין עליה דקאמר ר"ל דאין נענשין אם לא יכפוהו וראיה לדברי מירושלמי דפ' המוכר את הספינה גבי מאזני צדק וגרסי' מכאן אמרינן כל מ"ע וכו' עד אמר רבי חייא בר בון כמו מתני' ב"ד של מטה אין נענשין אבל מוזהרין בו לכפותו כדדרשין מיהיה לכם שימנה אגרדמים על כך וההיא דכל הבשר [*דף ק"י] גבי ההוא דלא מוקר אבוה [*וכפתוה] אמר שבקוהו לא פליג אירושלמי דה"ק כיון (שביישתם אותו) [*שכפיתם אותו] אין אתם צריכין לטרוח יותר שאין אתם נענשין כשאר מצות עשה ופירושם אחרים יש ולא ישרו בעיני:

וצדקה הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ל

מי שנמנע מלהלוות את חברו קודם השמיטה שמא יתאחר החוב שלו וישמט עבר בלא תעשה שנאמר השמר לך וגו', וחטא גדול הוא שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין שנאמר השמר לך פן וגו', וכל מקום שנאמר השמר או פן או אל הרי זה מצות לא תעשה, והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל, והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן שנאמר נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו וגו', והבטיח הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו בעולם הזה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו'.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כתובות פרק ד משנה ו

וידוע שיש לדיין לכוף את האדם על מתן הצדקה לפי שהיא מכלל מצות עשה שחובה להלקות את האדם עד שיקיים אותה המצות עשה שחל עליו חיוב עשייתה באותו העת או עד שימות, וזה כלל בכל מצות עשה. ואין חלוק בזה בין זכרים לנקבות לענין המזונות.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה י

מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט ממה שראוי לו, בית דין כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן, ויורדין לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן, וממשכנין על הצדקה ואפילו בערבי שבתות.

רדב"ז הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה י

[י] מי שאינו רוצה ליתן צדקה וכו'. בבא בתרא פ"ק אמר רבה בר אבוא ממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת איני והכתיב ופקדתי על כל לוחציו וא"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפילו על גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה, והקשו בתוספות דהא קי"ל כל מ"ע שמתן שכרן בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה והרבה דברים נאמרו בתירוץ קושיא זו. והנכון לפי לשון רבינו משום דמצות הצדקה יש בה לאו ועשה דכתיב פתוח תפתח וכתוב לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך. ונ"ל דשאני מ"ע של צדקה שיש בה תקנה לעניים והרי הוא כחוב עליו וכופין אותו לפרוע חובו ויורדין לנכסיו כאשר עושין למי שמסרב לפרוע החוב אשר עליו תדע שהרי בכל המצות כולם נאסר הנסיון ובמצות המעשר הותר שנאמר הביאו את כל המעשר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו'. ואני אומר שגם בצדקה הותר הנסיון:

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף מח עמוד א

ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מי שנשתטה, בית דין יורדין לנכסיו, וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר. א"ל רבינא לרב אשי, מ"ש מהא דתניא: מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר? א"ל: ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת? מאי דבר אחר? רב חסדא אמר: זה תכשיט, רב יוסף אמר: צדקה. מ"ד תכשיט, כ"ש צדקה; מ"ד צדקה, אבל תכשיט יהבינן לה, דלא ניחא ליה דתינוול. אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא: מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו, ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו. לפי כבודו ולא לפי כבודה? אימא: אף לפי כבודו, הא קמ"ל: עולה עמו ואינה יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה. אמר רב מתנה: האומר אם מתה לא תקברוה מנכסיו - שומעין לו. מ"ש כי אמר? דנפלי נכסי קמי יתמי, כי לא אמר, נמי נכסי קמי יתמי רמו! אלא, האומר אם מת הוא לא תקברוה מנכסיו - אין שומעין לו, לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור.

רש"י מסכת כתובות דף מח עמוד א

לא ניחא ליה דתינוול - אף על פי שלא צוה בלכתו עבדין ולי נראה דאדמר עוקבא קיימי דאמר מי שנשתטה יורדין לנכסיו וזנין כו' וד"א ואיפכא גרסינן מ"ד צדקה כ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט אבל צדקה לא התם היינו טעמא דלא ניחא ליה דתינוול.

רמב"ם הלכות נחלות פרק יא הלכה יא

ומי שנשתטה או שנתחרש בית דין פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי.

כסף משנה הלכות נחלות פרק יא הלכה יא

[יא] ומי שנשתטה או נתחרש בית דין פוסקין עליו צדקה וכו'. הר"ן בפ' נערה שנתפתה כתב על דברי רבינו ולא ידעתי למה דלרב חסדא דאמר תכשיט נהי דאברייטא קאי אפשר דדבר אחר דאמר מר עוקבא גבי נשתטה הכי נמי מפרש ליה ותכשיט שמענו אבל צדקה מנין עכ"ל. ואפשר לומר שטעם רבינו משום דמסתמא כל אדם ניחא ליה למעבד צדקה מממוניה וגם כי ממונו של אדם משועבד לעשות ממנו צדקה וכשהלך למ"ה אין פוסקין צדקה מפני שהוא עושה צדקה בכל מקום שהוא והיינו טעמא דאיפליגו רב חסדא ורב יוסף בפירוש דבר אחר דגבי מי שהלך למדינת הים ולא איפליגו דבבר אחר דגבי מי שנשתטה: